

Kastelholms slott

Återutgivning av text från 1868

En gratis e-bok från
e-boksforlaget.se

**Kastelholms slott
– Återutgivning
av text från 1868**

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand
Virvelvind Förlag, Lysekil
Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

I den här e-boken får du läsa mer om en av de mest berömda historiska byggnaderna på Åland – Kastelholms slott.

Du får veta mer om slottets historia och de många dramatiska händelser som utspelat sig här.

Den här texten publicerades ursprungligen 1868 i den svenska tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Kastelholm på Åland". Texten publicerades anonymt.

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksforlaget.se i maj 2016. Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skildring av Kastelholms slott

Den här texten publicerades ursprungligen år 1868 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Kastelholm på Åland". Texten publicerades anonymt.

Åland var, då det tillhörde Sverige, det minsta af dess landskaper, emedan dess areal endast innehåller 11 kvadratmil. Till hemmantalet var det icke fullt 1,000, och folkmängden torde vid afträddandet ej kunna beräknas till mer än ungefär 12 eller 13,000 menniskor. Dess klimat är, i förhållande till polhöjden, lindrigt, emedan det på alla sidor omgifvande hafvet bibehåller en någorlunda jemn temperatur; jorden är fruktbar, åkerbruket tillräckligt för folkets behof, fisket lemnar betydligt öfverskott, skog och bete finnas i ymnighet, och sjelfva den lefvande prydnaden för Nordens skogar, elgen, fanns här fordom i så stor mängd, att flera konungar, och deribland Gustaf Adolf den Store och Carl XI, någon tid uppehöll sig här för elgjagstens skull.

Allmogen, som är sjelfägare af sin jord, är i allmänhet

välstånd. I Gustaf I:s tid var Åland af betydnenhet för hofvets behof, och han förordnade genom bref af den 19 Mars 1537, att Åland ej mer skulle användas som förlänning, »efter samme län för några orsaker skulld icke väl kunde umbäras ifrån Stockholms Slott, besynnerlig för kalk och veed, then Råjakt och annan läglighet skulld som ther opå landet är, therföre och visse personer ditskickades som Slottet och landet på Kongl. Maj:ts vägnar annamma skulle samt med dess Inventario.» Icke blott Stockholms slott, utan äfven hela landet, har sedan nödgats umbära detta län.

I anseende till grannskapet med Finland har Åland länge tillagts Åbo län och styrts af dess höfding; men dess innebyggare äro likväl icke af finsk härkomst, utan af svensk. Dess ursprungliga historia är obekant. Om det, såsom några af våra äldste häfdetecknare påstått, fordom styrts af egna konungar, vet man ej med någon visshet, men troligen hafva här, likasom i alla andra vid hafvet liggande skandinaviska orter, någon viking eller sjödrott uppslagit sin boning och måhända byggt någon borg till sitt vinterresidens, sin flottas och sina förråders försvar. Landets aflägsenhet och ringhet fredade det i de äldre tiderna för någon historisk märkvärdighet, hvilken icke sällan vill säga det samma som olyckor, härjningar och plundringar, dels genom fiendens hemsökelse, dels genom egna landsmäns strider. Alldeles utan känning deraf blef det likväl icke, och ett bevis derpå är, att man fann nödigt derstädes anlägga ett fast slott, hvilket utgör föremålet för vår teckning, då vi efter Dahlbergs

Sueciaverk återgifva en afbildning af detta Kastelholms slott.

När detta slott anlades, känner man ej. Traditionen tillskrifver det Birger Jarl, och det är ej heller otroligt, att han, vid sitt tåg till Finland, insett nödvändigheten att hafva en depot i grannskapet af krigets skådeplats, men likväl undan de fiendtliga hoparnes möjliga beröring, och derföre på Åland byggt ett fäste. Detta är emellertid blott en sägen, och alla säkra bevis fattas. Men om ej Birger Jarl var dess anläggare, är det åtminstone visst, att denne måste hafva varit en man med skarp blick och som förstod krigets behof, ty ett fäste i denna skärgård var af icke obetydlig vigt för den makt, som ägde Bottniska viken och beherrskade Östersjön. Slottet låg på en udde, fordom troligen kringfluten af vatten, ehuru den af naturen eller menniskohänder gräfdas graf, som skiljde holmen ifrån det så kallade fasta Åland, länge sedan blifvit igenfylld. Byggnaden, som varit dels af gråsten, dels af tegel, och hvilket vittnar om dess höga ålder, utgjorde en sträcka af 120 alnar och hade två borggårdar samt ett högt torn. Första gången det förekommer i historien, är under Engelbrekts uppresning emot landets förtryckare. Erik Puke hitsände då en af sina höfdingar, vid namn Johan Folkesson, hvilken år 1433 intog slottet genom dagtingan med dess befälhafvare, Otto Pouvisk, som ansåg sig allt för svag att försvara det mot de belägrande finnarne, understödde af öns insurgeerade allmoge. Rimkrönikan säger om denna expedition:

”Han (Puke) satta them en höfvidsman,

Johan Folkesson swa het han,
Thesse foro till Anland,
Ther gick them väl i hand.
Alla Allendinga han sammankallade,
Kastellaholm han straxt bestallade,
Thet slott hade i thet sinne
Fru Yda en utländsk qvinna,
Bättre Konungen henne trodde
Än naken then i Sverige bodde,
Thet var nu Svenskom till spott
Att qvinna skulle råda Riksens slott” o. s. v.

Fru Yda hade tillsatt den ofvannämde Pouvisk till befälhafvare på slottet.

I början af 16:de seklet intogs Kastelholm tvenne gånger af danskarne, nämligen åren 1507 och 1510. Första gången skola de hafva antändt slottet. Under Gustaf Wasas befrielsekrig innehades detta fäste, liksom alla andra, af danskarne, från hvilka det sålunda måste återeröfras. Belägringen företedde ett af desse uppträden, som under riddartiden icke voro ovanliga, då de båda fiendtliga härförarne kommo öfverens att bryta en lans med hvarandra och låta stridens utgång jemväl afgöra belägringens. Den svenske anföraren, Hemming von Brockenhus, kämpade, som han sade, för sin herre Gustaf Eriksson, och den danske, Lyder Frisman, för alla fruar och jungfrur i Danmark. Lyckan tycktes den gången vilja gynna det svagare könet,

ty Hemming störtades af sin fiendes lans till jorden och fördes fången till slottet. Lyder torde hafva räknat på den bestörtning detta skulle väcka hos hans folk, som genom hans fall saknade anförare, och lät företaga ett anfall på svenska trupperna. Hemming hade emellertid förutsett denna trolöshet och uppdragit sin närmaste man att föra befälet om någon olycka skulle träffa honom. Danskarne blefvo sålunda med förlust tillbakaslagne. Under det inbördes kriget emellan Hertig Carls och Sigismunds partier utstod Kastelholm sin sista belägring. Kommendanten derstädes, Salomon Ille, skrämdes till kapitulation genom en kula, som inträngde i matsalen, der han satt till bords med sina officerare. Denna kapitulation räddade honom emellertid icke, ty Carl lät halshugga honom jemte sex andra fångar utanför Åbo slott och uppsätta deras hufvud på pikar, för att derigenom injaga skräck hos de belägrade.

Kastelholm, som så många andra i historien märkvärdiga orter, har beklagligen till största delen endast blifvit det genom de olyckor, hvartill det varit vittne. En sådan namnkunnighet har det äfven vunnit såsom den fallne Erik XIV:s fängelse. Då ryssarne inföllo i Finland under Johans krig med denna makt, ansågs Åbo slott icke som någon tillräckligt säker förvaringsort för den fångne konungen, hvarföre han i Juli månad år 1571 fördes till Kastelholm. Här qvarblef han likväl icke länge, utan flyttades redan om hösten samma år till Gripsholm.

Likasom man ej känner tiden när Kastelholm började uppstå ur sitt intet, så vet man icke heller tiden, när det började återfalla

deri. Vår bild framställer det sådant det var vid slutet af 17:de seklet, sedan denna tidpunkt har det likväl betydligt förfallit, ehuru de fasta murarne, till nästan hela sin höjd, ännu trotsa förgängelsen, och en lemning till och med finnes af tornet. En del af byggnaden, och den bäst bibehållna, användes under längre tid till magasin. Sedan Åländska öarne afträdts åt Ryssland befästade sig ryssarne starkt å hufvudön Åland, och benämndes deras fästning *Bomarsund*, som under orientaliska kriget 1855 intogs och förstördes af de förenade engelska och franska flottorna. Der hade Ryssland intill dess en afdelning af sin skärgårdsflotta stationerad; men i fredslutet stipulerades bland annat, att fästningen ej skulle få å nyo uppföras.

Kastelholms slott vid slutet af 17:de århundradet.

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Birger Jarl.

[ca 1210–1266] Svensk jarl från 1248 till sin död 1266. Birger var den förste kunglige inom folkungaätten och ska också ha grundat staden Stockholm år 1252. Ligger begravd i Varnhems klosterkyrka. Kallas ibland även Birger af Bjälbo.

Dahlberg, Erik.

[1625–1703] Svensk arkitekt, militär och politiker. Är mest känd för sitt historiska verk "Suecia antiqua et hodierna".

Engelbrekt.

[ca 1390–1436] Svensk som började sin karriär som militär. Blev ledare för det så kallade Engelbrektsupproret som började 1431 i Bergslagen. Upproret mot Erik XIII blev så småningom allt våldsammare och spred sig också över hela landet. Engelbrekt intog ett stort antal borgar och slott men mördades den 4 maj 1436.

Erik XIV.

[1533–1577] Svensk kung mellan 1560–1568. Var son till Gustav Vasa och avsattes sedan brodern Johan III gjort uppror. Förgiftades med arsenik efter nio års fångenskap.

Gustaf I.

[1496–1560] Gustav Vasa var kung av Sverige från 1523 till sin död 1560. Gustav Vasa är en av de mest inflytelserika kungarna i svensk historia. Gustav införde arvsmonarkin i Sverige och reformerade kyrkan. Många menar att Vasa skapade den moderna svenska nationalstaten.

Gustaf Adolf den store.

[1594–1632] Svensk kung från 1611 till sin död 1632. Grundlade det svenska stormaktsväldet genom en serie erövringsskrig. Betraktas av många som en av världshistoriens främsta fältherrar. Dödades under slaget vid Lützen den 6 november 1632.

Gustav Vasa.

[1496–1560] Svensk kung från 1523 till sin död 1560. Gustav Vasa är en av de mest inflytelserika kungarna i svensk historia. Gustav införde arvsmonarkin i Sverige och reformerade kyrkan. Många menar att Vasa skapade den moderna svenska nationalstaten.

Johan III.

[1537–1592] Svensk kung från 1568 till sin död 1592. Var son till Gustav Vasa samt far till Polens kung Sigismund. Fängslades av sin bror, kung Erik XIV, och tillbringade flera år i

husarrest i Gripsholms slott. Tog makten genom ett uppror och lät senare avrätta sin bror.

Hertig Carl.

[1550–1611] Karl var kung av Sverige från 1604 till sin död 1611. Var son till Gustav Vasa, bror till Johan III och halvbror till Erik XIV. Var inblandad i flera maktstrider och lät avrätta ett stort antal fiender inom adeln. Var också inblandad i fyra olika krig, bland annat mot Ryssland, Danmark och Polen.

Carl XI.

[1655–1697] Blev svensk kung vid 5 års ålder 1660 under namnet Karl XI, men tog inte tronen i besittning förrän 1672. Gjorde omfattande insatser för att återupprätta svenska armén och flottan. Tog också initiativet till en centralisering av den svenska staten. Var också ansvarig för den försvarsskning som genomfördes i de tidigare danska delarna av riket.

Mil.

Längdmått. En svensk mil var 10 688 meter när den här texten skrevs.

Orientaliska kriget.

En av de största militära konflikterna under 1800-talet med Ryssland på ena sidan och bland annat Frankrike och Storbritannien på den andra. Många av striderna utkämpades på Krim-halvön men även på Åland och i Finland. Krimkriget utkämpades mellan 1853 och 1856. I dag kallas den

här konflikten oftast för Krimkriget.

Puke, Erik.

[död 1347] Var upprorsmannen Engelbrekts närmaste man och startade ett nytt uppror (Pukefejden) vid dennes död. Avrättades i Stockholm efter att ha tillfångatagits.

Sigismund.

[1566–1632] Sigismund var kung av Polen, storfurste i Litauen och kung av Sverige (1592-1599). Sigismund var son till Vasa-kungen Johan III. Sigismund avsattes från den svenska tronen efter ett väpnat uppror lett av hans farbror hertig Karl.

Fler böcker från E-boksforlaget.se

Här är några flera e-böcker från E-boksforlaget.se

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

På vår sajt hittar du mer information om böckerna samt länkar.

Ett urval av våra e-böcker

001	"Greby gravfält – det vackraste gravfältet i Sverige"	011	"Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
002	"222 galna fakta om filmstjärnor och kändisar"	012	"Forn tidens perioder" (1892)
003	"99 galna fakta du inte visste om bad"	013	"Skäggets historia" (1893)
004	"Hollyhotell – triviaboken om kändisar på hotell"	014	"Midvinterns solfest" (1894)
005	"Sølgudens yxa och Tors hammare" (1899)	015	"Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
006	"Svenska djur i folktron" (1898)	016	"Bohusläns bygdeborgar" (1909)
007	"Galna väderrubriker – 155 exempel från kvällstidningarna"	017	"Bohuslänska hällristningar" (1879)
008	"Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)	018	"Kattens kulturhistoria" (1882)
009	"Galna rockstjärnor – 199 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"	019	"Ett besök i Venedig år 1878"
010	"250 galna fakta om fotbolls-VM"	020	"Strandgatan i Visby år 1879"
		021	"Märkliga orter i Sverige" (1883)
		022	"Resa på Dalslands kanal år 1877"
		023	"Nyköpings slott" (1877)
		024	"Djurens sömn" (1889)
		025	"Katten i forntida Egypten" (1889)
		026	"Ett besök i Marstrand år 1882"
		027	"Runlejonet i Venedig" (1871)

028	"Dryckenskapens faror" (1894)	054	"Förbindelse mellan Skandina-
vien och vestra Europa före Kristi
födelse" (1889)
029	"Min resa i Blekinge och Kalmar
år 1854"	055	"Vadstena slott" (1875)
030	"En utflykt på Mälaren år 1871"	056	"Skildring av Island" (1870)
031	"Kelternas historia" (1883)	057	"Husaby kyrka" (1899)
032	"Jack Uppsprättaren – Världens
första bok om seriemördaren Jack
the Ripper" (1889)	058	"Besök på Gripsholms slott år
1895"
033	"Svear och götar under folkvan-
dringstiden" (1905)	059	"Hällristningarna i Järrestad"
(1881)
034	"Ett dygn på månen år 1870"	060	"Ett besök i Rom år 1870"
035	"Blomsterspråket" (1888)	061	"Orkidéernas historia" (1894)
036	"Vikingatidens Lund och Birka"
(1909)	062	"Besök på Helgoland år 1874"
037	"Fynden i Troja" (1878)	063	"Nyaste och tillförlitligaste Dröm-
boken" (1918)
038	"Skildring af Vestergötland år
1882"	064	"1870-talets bästa tips för frisy-
r och utseende"
039	"Kalmar slotts historia" (1880)	065	"Nordens fartyg från hednatiden"
(1872)
040	"Ett besök i Södertälje år 1881"	066	"Guide till Uppsala år 1875"
041	"En färd på Donau år 1882"	067	"Skildring av Blekinge år 1882"
042	"Ringmuren i Visby" (1874)	068	"Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby"
(1877)
043	"Skildring av Värmland år 1882"	069	"Anmärkningar rörande figurteck-
ningar från forntiden" (1842)
044	"Julen på 1870-talet – Skildrin-
gar och illustrationer i svenska
tidskrifter "	070	"Skildring av Bohuslän år 1882"
045	"Om julens härkomst" (1899)	071	"Gripsholms slott" (1877)
046	"Jomsvikingarnas saga" (1888)	072	"Skildring av Dalsland år 1882"
047	"Julen i Skåne på 1820-talet"	073	"Skildring av Närke år 1882"
048	"Fredrikstens fästning och
Karl XII" (1879)	074	"Skildring av Öland år 1882"
049	"Skildring av Göteborg år 1882"	075	"Lyxens historia" (1870)
050	"Skildring av Halland år 1882"	076	"Skildring av Stockholm år 1882"
051	"Skånska fornminnen" (1853)	077	"Sveriges 33 mest sevärda
vikingaplatser"
052	"Norrköpings historia" (1871)	078	"Skildring av Västmanland år
1882"
053	"Ett besök i Waxholm år 1870"		

079	"Skildring av Härjedalen år 1882"	102	"Ölands fornminnen" (1874)
080	"Ett besök i Strängnäs år 1874"	103	"Sigtunas tidiga historia" (1872)
081	"Ett besök i Visby år 1906"	104	"Tors hammare" (1872)
082	"Skildring av Gästrikland år 1882"	105	"Skildring av Dalälven år 1876"
083	"Skildring av Jämtland år 1882"	106	"Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
084	"Gaffelns historia" (1889)	107	"Hällristningarnas ålder" (1869)
085	"Hervars och Hedreks saga" (1888)	108	"Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
086	"Gråfkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)	109	"Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
087	"Bohus fästning" (1869)	110	"Sherlock Holmes: Beryllkronan"
088	"En resa på Rhen år 1866"	111	"Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
089	"Skildring av Gotland år 1882"	112	"Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
090	"Falu grufvas historia" (1864)	113	"Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
091	"Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)	114	"Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
092	"Rundtur i södra Frankrike år 1880"	115	"Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
093	"Sveriges hundraser" (1880)	116	"Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
094	"Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)	117	"Sherlock Holmes: Blodbokarna."
095	"Borgholms slottsruin" (1878)	118	"Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
096	"Vårt solsystem" (1878)	119	"Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
097	"Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)	120	"Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
098	"Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)	121	"Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
099	"Ett besök på Djurgården sommaren 1868"	122	"Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
100	"Hilmas Alaska" Resguide till guldgräverskans trädgård av cement.	123	"Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
101	"Skildring av Ångermanland 1882"	124	"Sherlock Holmes: Börmäklarens biträde"

125	"Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"	146	"SVT-skandaler 1. Den otroliga historien: Så blev "På spåret" filmerna olagliga"
126	"Sherlock Holmes: Krymplingen"		
127	"Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"	147	"Fyra skadade är mindre än fem döda – 444 tjuvlyssnade citat på en kvällstidning"
128	"Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"	148	"Sherlock Holmes: En studie i rött"
129	"Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"	149	"Forn tidens sjörövare i Medelhavet" (1870)
130	"Skildring av Södermanland år 1882"	150	"33 Viking places to visit in Sweden – guidebook to ruins and museum"
131	"Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)		
132	"Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)		
133	"Ett besök i Ystad år 1872"		
134	"Petras helgedomar" (1921)		
135	"Ett besök i Boxholm år 1885"		
136	"Resor med luftballong år 1873"		
137	"Ett fartyg från vikingatiden – fyndet av Tuneskeppet 1867"		
138	"Skildring av Östergötland år 1882"		
139	"Ännu fler galna rockstjärnor – 200 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"		
140	"Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)		
141	"Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"		
142	"Guide till biskötsel" (1885)		
143	"Ett besök i Roms katakomber år 1870"		
144	"Skildring av Riseberga klosterruin" (1874)		
145	"Citatboken. 222 kändisar om sin ålder och om att bli gamla"		